

REGNEMETODER OG REGNEMODELLER

16. november 2021

DEBATINDLÆG

Skrevet af

Erik Bjørsted
Cheføkonom

Vismændene bør forholde sig mere konkret til regnemodeller

De økonomiske vismænd har fået til opgave at se ministeriernes regneregler efter i sømmene. Foreløbigt har vismændene foreslået en kvalitetsdeklaration af ministeriernes beregninger. Næste skridt må være, at vismændene forholder sig mere konkret til regnemodellerne og de blinde vinkler. Det er vigtigt, at vismændene får tid og ressourcer til at gå i dybden med de næste vigtige skridt.

Kontakt

Kommunikationschef

Jesper Kirkbak

📞 50 73 71 34

✉️ jk@ae.dk

Af Frederik Imer Pedersen (cheføkonom i 3F), Thomas Søby (cheføkonom i Dansk Metal), Ole Just (cheføkonom i HK) og Erik Bjørsted (cheføkonom i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd)

I den politiske debat bliver embedsmændenes økonomiske beregninger ofte opfattet som et facit, man kan sætte to streger under. Netop sådan lancerede daværende finansminister Claus Hjorth Frederiksen i 2011 [Reformpakke 2020](#). Eller tag Anders Samuelsen, som i 2015 turnerede rundt med budskabet "Blåstemplet" af [Finansministeriet](#) om sin økonomiske plan.

” Derfor er det vigtigt, at vismændene får tid og ressourcer til at gå i dybden med de næste vigtige skridt. Det er helt afgørende, at der i offentligheden er tillid til beregningsgrundlaget i ministerierne, som har stor betydning i den politiske proces.

Frederik Imer Pedersen (cheføkonom i 3F), Thomas Søby (cheføkonom i Dansk Metal), Ole Just (cheføkonom i HK) og Erik Bjørsted (cheføkonom i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd)

Men bag den skråsikre brug af beregningerne, bliver diskussionen om regnestykkernes antagelser og ikke mindst usikkerheder alt for ofte gemt væk.

Derfor har regeringen bedt de økonomiske vismænd om at vurdere ministeriernes beregningsforudsætninger og konsekvensvurderinger af den økonomiske politik. Vismændene skal mindst én gang om året vurdere regnereglerne og anbefale konkrete justeringer, hvis der findes anledning til det.

Foreløbigt har vismændene i deres seneste [rapport](#) anbefalet, at konsekvensberegninger af den økonomiske politik fremover skal ledsages af en varedeklaration, hvor kvaliteten, forudsætningerne for regnestykkerne og usikkerhederne tydeligt skal fremgå. Derudover anbefaler de ministerierne at skønne over, hvor hurtigt de samfundsøkonomiske effekter af tiltagene indtræffer. Og så efterlyser vismændene større åbenhed og krav til den bagvedliggende dokumentation for regnereglerne.

Det er rigtig gode takter. Regnereglerne sætter en finanspolitisk pris på konkret økonomisk politik, men der er brug for at få synliggjort usikkerhederne og brug for et opgør med anvendelsen af regneregler, hvor der ikke er empirisk belæg.

For eksempel overfører ministerierne i dag adfærdseffekterne fra ændrede indkomstskatter direkte til ændringer i afgifterne. Der er en vis evidens for at indkomstskatter påvirker befolkningens adfærd, men der er ingen evidens for, at højere afgifter på onlinekasino og roundup vil mindske tilskyndelsen til at arbejde, som ministeriernes beregninger påstår. Beregningerne på afgifter er alene begrundet i teoretiske overvejelser. Det skal – som vismændene anbefaler det – frem i lyset og tydeligt deklareres, at kvaliteten af regnereglen her er meget lav.

” *Regnereglerne sætter en finanspolitisk pris på konkret økonomisk politik, men der er brug for at få synliggjort usikkerhederne og brug for et opgør med anvendelsen af regneregler, hvor der ikke er empirisk belæg.*

Frederik Imer Pedersen (cheføkonom i 3F), Thomas Søby (cheføkonom i Dansk Metal), Ole Just (cheføkonom i HK) og Erik Bjørsted (cheføkonom i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd)

Det skal ligeledes frem, at det tager tid, fra et økonomisk politisk initiativ sættes i værk, til det slår igennem i befolkningens adfærd. I dag indregnes den fulde effekt den dag skatten eller afgiften ændres, men adfærdsændringer tager tid.

Beregninger af dagpenge har lav kvalitet

Et andet eksempel på en regneregul af lav kvalitet finder man på dagpengeområdet, hvor Finansministeriet og Beskæftigelsesministeriet har opbygget ”dagpengemodellen”. Den bruges til at belyse effekter på beskæftigelse, dagpengeledighed og antal personer, der bruger dagpengereetten, når der sker ændringer i dagpengereglerne.

I dagpengemodellen regner ministerierne med en ”tilgangseffekt”, der forudsætter, at hvis man forbedrer dagpengene, så vil flere beskæftigede komme på dagpenge. Logikken skulle være, at man i højere grad vil være tilbøjelig til at skifte sit job ud med en tilværelse på dagpenge, jo bedre dagpengeforsikringen er.

Tilgangseffekten er en antagelse i dagpengemodellen. Og det er en antagelse, der gør, at udgifterne bliver mangedoblet ved bedre dagpengedækning.

Men når man dykker ned i litteraturen, finder man kun få studier af netop "tilgangseffekten", og brugen af studierne er problematisk. For det første er der ikke nogen entydig empirisk evidens for, at højere dagpenge skulle betyde, at flere, som allerede er i job, i stedet vælger en tilværelse på dagpenge. For det andet er studierne lavet på data for udenlandske arbejdsmarkeder, og der findes ingen undersøgelser for det danske arbejdsmarked.

” når man dykker ned i litteraturen, finder man kun få studier af netop "tilgangseffekten", og brugen af studierne er problematisk.

Frederik Imer Pedersen (cheføkonom i 3F), Thomas Søby (cheføkonom i Dansk Metal), Ole Just (cheføkonom i HK) og Erik Bjørsted (cheføkonom i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd)

"Der er således ikke nogen klar indikation af om ændringer i ydelsesniveau eller ydelseslængde påvirker tilgangen til ledighed," skriver blandt andet de to tidligere overvismænd Torben M. Andersen og Michael Svarer i et [litteraturstudie](#). Alligevel har embedsmændene i centraladministrationen lagt tilgangseffekten ind i dagpengemodellen.

Hvis der virkelig var en sådan tilgangseffekt, burde den vise sig for de efterhånden flere hundrede tusinde lønmodtagere, der har en privat lønforsikring, der netop øger indkomsten i tilfælde af arbejdsløshed. Men det er der heller ikke evidens for skulle være tilfældet.

Regnemodellerne overser dynamiske effekter

Det næste skridt for vismændene er at forholde sig mere konkret til de specifikke regneregler. Holder det empiriske grundlag? Hvor stor er usikkerheden? Og overser vi andre effekter?

Vi håber vismændene vil starte med dagpengemodellen og den ovenfor beskrevne tilgangseffekt. Men vi håber også, at vismændene vil se mere bredt på dagpengenes betydning for vores flexicuritymodel.

Fleksibilitet på arbejdsmarkedet er en hjørnesten i det verdensberømte danske arbejdsmarked. Men hvis man for eksempel ønsker at sænke dagpengene, vil dagpengemodellen kun finde en positiv effekt på beskæftigelsen. Men sænkningen af dagpengene vil med al sandsynlighed blive mødt af modkrav fra lønmodtagerne, der vil forlange øget tryghed i form af eksempelvis forlængede opsigelsesvarsler. En negativ effekt for dansk økonomi, som dagpengemodellen ikke tager højde for.

Et andet fokusområde for vismændene bør være regnemodellernes blinde vinkler i forhold til dynamiske effekter af offentlige udgifter.

Når de økonomiske ministerier regner på konsekvenser af økonomiske politik, regner de med, at skattetiltag påvirker arbejdsudbuddet og velstanden. Det vil sige, at de regner med dynamiske effekter på *indtægtssiden*. Men når ministerierne regner på politiske tiltag på *udgiftssiden*, indregner de ikke, at bedre sundhed, infrastruktur, skolegang eller børnepasning forbedrer arbejdsudbud og velstand.

Det betyder, at når ministerierne for eksempel regner på konsekvenserne af ændringer i skatter og afgifter, belyser de kun, hvilken adfærdsændring der forventes af de personer, der får en skatte- eller afgiftssænkning. For eksempel at de vil arbejde flere timer. Til gengæld beregner de ikke konsekvenserne ved de nedskæringer i den offentlige service, som der ofte følger med den slags skattepolitik.

Det undlod Finansministeriet for eksempel i 2015, da de regnede på Anders Samuelsens store 2025-plan, der indebar store nedskæringer i den offentlige service til fordel for skatte- og afgiftslettelser. Det øgede arbejdsudbud af skatte- og afgiftslettelserne blev vurderet uden at regne på de negative konsekvenser på arbejdsudbuddet ved at skære i den offentlige service.

Det var ikke specificeret i Samuelsens plan, hvor nedskæringerne konkret skulle ske. Men for eksempel påvirker normeringerne i daginstitutionerne forældres arbejdsudbud, ligesom gode daginstitutioner og skoler bidrager positivt til børns udvikling og har stor betydning for, hvordan de klarer sig senere i livet, når de skal i uddannelse og job. Jo bedre de klarer sig, jo færre ender på overførselsindkomster eller i kriminalitet.

” *Det var ikke specificeret i Samuelsens plan, hvor nedskæringerne konkret skulle ske. Men for eksempel påvirker normeringerne i daginstitutionerne forældres arbejdsudbud.*

Frederik Imer Pedersen (cheføkonom i 3F), Thomas Søby (cheføkonom i Dansk Metal), Ole Just (cheføkonom i HK) og Erik Bjørsted (cheføkonom i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd)

[Vismændene](#) har opfordret forskere, embedsmændene – men faktisk også sig selv – til at kigge mere indgående på dynamiske effekter af offentlige udgifter. Den opfordring må vismændene ikke glemme i deres nuværende arbejde.

Der er nok at tage fat på i vismændenes kommende arbejde, og vi anerkender, at det er en meget omfattende og vanskelig opgave. Men opgaven er ekstremt vigtig. Derfor er det vigtigt, at vismændene får tid og ressourcer til at gå i dybden med de næste vigtige skridt. Det er helt afgørende, at der i offentligheden er tillid til beregningsgrundlaget i ministerierne, som har stor betydning i den politiske proces.